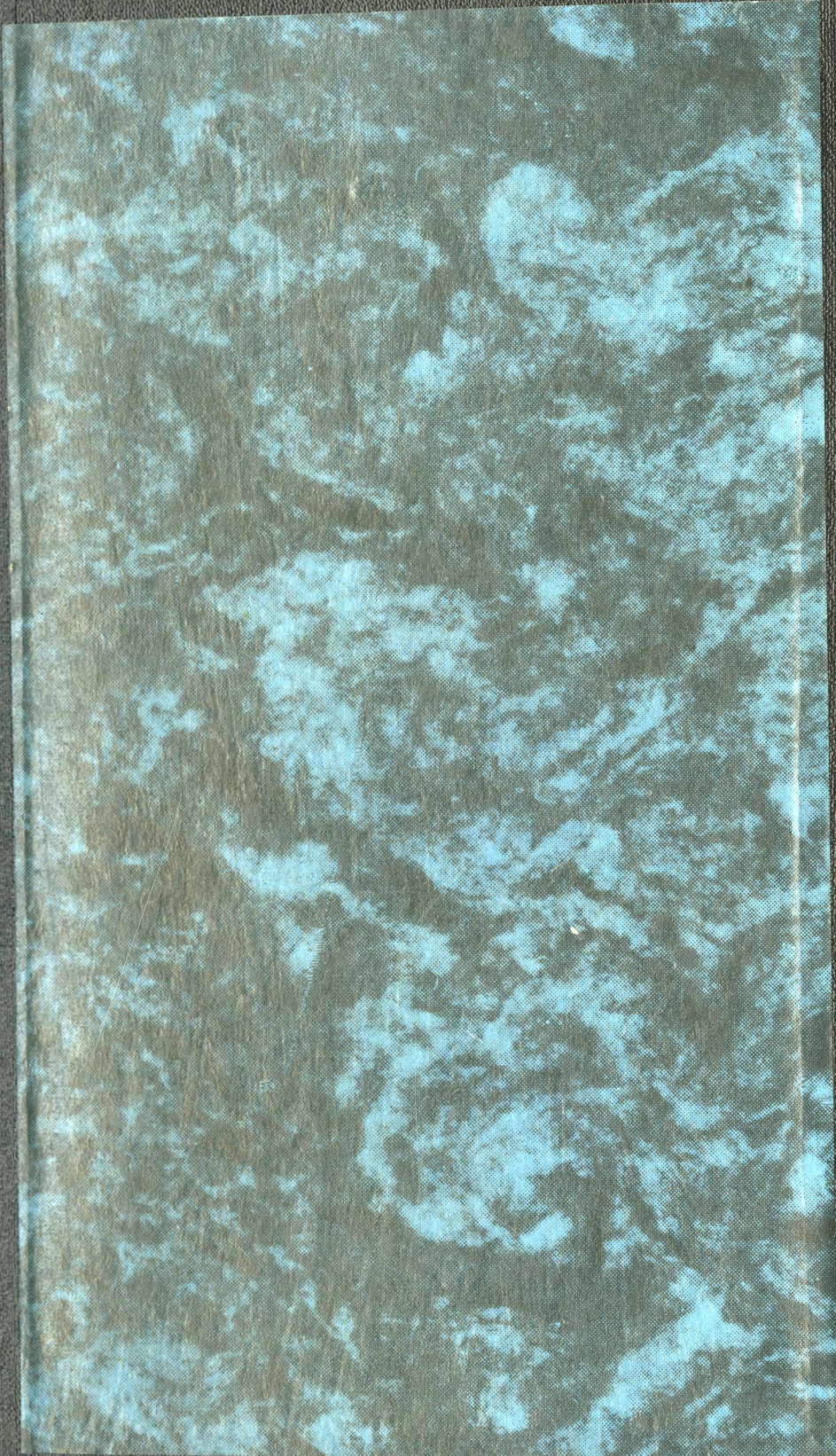

Politikai
röpiratok.

126.

126
1106

7

DE BALLAGI GÉZA.

(Grossy Mátya's)

Pesten, junius 1. 1868.

Az úgynevezett nemzetiségi, és ezzel szoros kapcsolatban az országrendezési kérdés megoldásának előestéjén, mindinkább érezhetővé lesz ezen elválaszthatlan kettős kérdésnek Magyarország jövőjét érdeklő nagy fontossága, s szemben az eltérő nézetekkel, melyek a megoldás körül a magán társalgások terén minden oldalról ismertekké kezdenek lenni, mellőzhetlenné válik a tartózkodás nélküli őszinte fejtegetés.

Az európai államokat fajrokonság szerint tömöríteni czélzó törekvéseknek e lázas korszakában, ránk magyarokra kedvezőtlen politikai időjárás állott be, míg minden európai állam és európai nemzetiség fenhangon követelheti saját nemzetiségi igényeinek kielégíttetését, azalatt nálunk divattá vált, hogy a magyarnak saját egyéni és országos nemzetisége iránti köteles természet-szerű vonzódása bínnék tekintessék!

Hova czéloz e szembetűnő háttérbe szoríttatás?

Nem elég világos rámutatás-e ez azon elhagyott helyzetre, melyben fajunk az európai néptörzsek között rokonok nélkül áll?! Nem elég utalás-e ez saját erőnkre és eszélyességünkre, ha országos nemzeti lételünket fenntartani óhajtjuk?!

Ily helyzetben ránk nézve az első és főkérdés bizonyára nem lehet más, mint az, hogy országos nemzeti

lételünknek saját erőnkkel megvédése hazánk mostani geographiai határai között, vagy azoknál szűkebb téren lesz-e biztosabb? — és csak másod rendben keletkezhetik azon kérdés, hogy e nemzeti lét érdekében — a megvédendő területen — a kormánzatnak mily szervezete lesz legesélyesebb?

Nem szükség bizonyítani; mindenki első pillanatra átláthatja, hogy — természetes határok hiányában — egy területnek megvédése: vagy a szokottnál aránylag nagyobb erőt igényel, vagy annak sérületlen fennmaradása a szomszédok tírésében lelhet csak biztosítékot, — az utóbbi állapot azon kívül hogy szomorító s lealázó, még teljesen kétes is, a mennyiben kegyelemtől függő, — az első esetben pedig ha megvan a megkívánt erő, akkor ez — természetes határok nyérése által — csak fokozódni fog.

A magyar népfaj nemzeti fejlődése számára — természetes határok által védett területtől — vagy a mostani Magyarország egész kiterjedésében vagy ugyanaz — a mint némelyek elég fenhangon ajánlják — Erdély nélkül, vagy a Tisza folyó és a Nori havasok közti térség kínálkozik.

Igaz, hogy a kapcsolt részek nélküli Erdélyben lakó székelyek és magyarok kisebb viszonyossági arányt mutatnak a többi lakosokhoz képest, mint a melyben az egész magyar korona területének — a társországgal együtt vett összes népessége irányában — a 43 százalékot haladó magyarság áll, mindamelllett, ha meggondoljuk, hogy Erdélynek magyarsága viszontagság- teljes küzdelmei között szellemi műveltségének, vagyonosságának, szorgalmának, bátorság- s eszélylyel párosult erélyének, szívóosságának s törhetetlen szilárd- ságának jelentékeny előnyei által magának — egyedül

magára hagyva is, az egész országra kiterjedhető befolyás mellett mindig irányadó felsőbbiséget tudott szerezni és megtartani, — ha meggondoljuk, hogy a Székelyföldnek a területi védelemre oly kedvező természetes fekvése és lakosainak általánosan ismert harczias jelleme a Székelység erejét háromszor számosabb ellen-erő irányában is, ez utóbbival egyenlővé emeli, — ha meggondoljuk, hogy Erdély németei, saját specifikus faji hajlamuknak: az anyagi jólét és szellemi fejlődés utáni élénk törekvésnek biztosabb garantiáját találják a magyarsággal való szoros szövetkezésben, mint egy magyar-ellenes coalitióban, — akkor minden további bizonyítgatás nélkül tagadhatatlan igazság gyanánt önként kiderül, miszerint Erdélynek feláldozása a magyar nemzet részéről — területvédelmi könnyítés szempontjából — annyival inkább indokolatlan lenne, minél bizonyosabb azon történelmi tény, hogy a ki Erdélyt bírta, azé volt Magyarországnak a Tiszáig terjedő része is mindenkor, — hazánknek természetes határát a Tiszáig visszaszorítani pedig annyit tennie, mint 4,921.528 lélekszámú területen 2,128.048 magyart veszíteni el.

E mített által a megmaradandó területen — a társországokkal együtt — a magyar fajnak aránya a többi népességhez ugyan azon viszonyban maradna, mint az a magyar korona alá valósággal tartozó összes országok egész kiterjedésén tényleg fenáll, hol 14,235.369-el szemben a 6,155.145 magyar 43. százalékot tesz, míg a megcsonkított országrésznek társ-országaival együtt vett 9,313.841 lakossága ellenében a megmaradandó 4,027.097 magyarság ugyanazon százalékot képviselné.

Az önmagára utalt magyar népnek ereje ekként a megcsonkított Magyarország területi védelménél a nem

magyar ajkú honlakók ellenében kedvezőbb arányra nem emelkednék, s a netalán szükségessé válható nemzeti lét védelmezésére aránylag erősebbé nem tétetnék, mint a milyenek az Magyarország egész területén — a legközep-szerűbb statisztikai adatok alapján is — bebizonyítható.

És ha a népfaji arányosítás számtanának e meggyőző adataihoz hozzá adjuk azon körülményt, hogy Erdélynek termelő földterülete 86, az egész Magyarországé pedig társországaival együtt csak 84 százalékát képezi az összes viszonylagos területnek, ha figyelembe vesszük, hogy az 1864-ik év folyama alatt az összes magyar korona országában a bányászatból nyert 3546 font aranyból Erdélyre magára 2061 font, tehát felénél sokkal több esik, — és hogy ő Felségének összes országában a földtanilag kipuhatolt sótelepek 69 ezer millió mázsányi sómennyiségéből egyedül Erdélyre 66 ezer millió mázsa van számítva, végre, ha meggondoljuk, hogy Marmaros főleg só-, Kővár vidéke, Zaránd, Krassó, Bihar és Szathmár megyék pedig különböző ércz- és kőszén-bányák termékeiben szintén nagy mérvben bírnak azon jelentékeny eszközöket, melyek az ember egyéni szaporodására úgy, mint az állami lét fentartására és megvédésére egyaránt nehezen pótolható tényezőkként ismeretesek, — akkor arról is meggyőződhetünk, hogy a fent említett területi megcsontítások által Magyarországon az egyéni emberi élet drágábbá, s így fajunk szaporodása feltételesebbé, a területmegvédés eszközei pedig közvetlenül úgy mint közvetve — az állami jövedelmek s állami hitelalapot aránytalan kevesbülése folytán — hiányosabbakká és elégtelenebbekké tétetnének.

Az előadottak nyomán az első és főkérdésre egész határozottsággal felelhetni tehát azt, hogy országos nem-

zeti lételiünknek saját erőnkkel megvédése hazánk mostani geographiai határai között könnyebben eszközölhető, mint szűkebb területi korlátok közé szorítottan.

Lássuk már most, hogy e nemzeti lét érdekéből hazánkban a kormányzatnak mily szervezete lesz legelőnyösebb?

Ha az absolut kormányzat előnyeinek védelmében történelmi tény gyanánt hozathatik is fel, hogy oly esetekben, midőn a trónon egy lángszellemű, képzett, emberismerő, ügyes, bátor, jó akaró, s a nemzettel rokonszenvező fejedelem ül, képzeletet haladó gyorsasággal vitetik az állam a politikai befolyás nagyobbodásának, a nemzeti fejlődés terjedésének, a szellemi művelődés előrehaladásának, és az anyagi jólét gyarapodásának ösvényén előre, mindamellettagadhatatlan történelmi igazság az is, hogy a mily gyors lehet a fönnebbi feltételek mellett az ország felvirágzása, ellenkező esetben egy gyámoltalan, rossz indulatú fejedelem tehetlensége vagy bűnei, épen oly sebesen előidézhetik az állami felbomlást és a nemzeti megsemmisülést egyaránt, — és így az absolut kormányzat czélszerűsége mellett erősebb indokok nem hozathatván fel, mint a milyenek annak veszélyességét ugyan oly élénken feltűntetik, óhajtására annyival kevesebbé lehetünk hajlandók, mennyivel inkább meggondoljuk, hogy az absolut hatalommal való kormányoztatás, s ennek önkéntes vagy önkéntelen eltűrésével összekötött tétlensége a honpolgároknak — huzamosabb időn át — ez utóbbiaknál teljesen kiöli a léleknek akaratát, mely ellenállni képes, eloltja a kebelnek lángját, mely tettekhez híven szokott, közönyösséget szül, mely szenvedésekre tesz alkalmasakká, s az egymásra következő nemzedékeknél újabb és újabb előhaladást tüntet fel az

emberi önérzet azon hanyatlásában és gyengülésében, mely idővel a teljes rabszolgaság viselésére kárhuztatja azokat.

Határozottan kell tehát az önkormányzat mellett nyilatkozni, az önkormányzat mellett, mely legcsekélyebb mértékében is képes lassankint új életre serkenteni az önkény nyomása alatt kialudt polgári jogérzetet, az önkormányzat mellett, mely az emberi önérzetet és önbizalmat fokozva, megghiúsítani képes a zsarnokságnak az alkotmány elnyomására intézett kísérleteit.

De mindamellett hogy ily határozottan az önkormányzat előnyei mellett nyilatkozom, még sem helyeslehetem nezeiteket azon számos hazafiaknak, kik állítják, hogy az országos magyar nemzeti lét érdekében legcseélszerűbben akként szervezendjük hazánknek kormányzatát, ha a ministeri felelősséggel az ősi megyei intézményt össze-egyeztetni fogunk törekedni; e hazafiak azt hiszik, hogy hazánk külön nemzetiségeinek igényeik a megyékben kielégítést találva, magára az összes magyar hazára elvesztik jelentőségüket; én az ellenkezőtől félek, és állítom, hogy a népképvisélet és jogegyenlőség elvein szervezett megyék útján keresztülvitt decentralisatio képzeletivé teszi és teljesen meglazítja azon szorosabb államegységet, mely Magyarországnak — mint ilyennek — fenmaradását egyedül képes a jövőben garantirozni.

Itt szabad legyen közbenszóólólag megemlékezni azon felmerülhető ellenvetésről, mely szerint a megyei szervezésnek — némelyek nézete szerint — talán nem kellene szükségképen a népképvisélet alapján bekövetkezni, — — — a kik e meggyőződést táplálhatnák, mindenesetre nagy mérvű illusióban ringatnák magukat,

mert a megyéket akár a születési akár a képzettségi, akár a pénz- vagy fekvő birtok-aristocratia elveiből folyó személyes jogok alapján szervezni akarni egy államban, melyben a legfőbb hatalom, t. i. a törvényhozás: a democratia elveire fektetett népképviselőten alapszik, a teljes érvényben fenálló 1848-ki 16-ki t.-cz. 1. §.-nak rendeletével és democratiaivá átalakított hazai alkotmányunk egész szellemével egyaránt összeütközésbe jövő törekvés lenne, és mindazok, kik bármi néven nevezhető érdeknél fogva a népképviselőti szervezetet kívánatosnak tartanák, meg nem czáfolható és — erőszakoskodás nélkül — el nem utasítható jogsultsággal alapíthatnák e részbeni követelésüket az alkotmány kötelező erejére!

Egy feleslegessé vagy veszélyessé vált intézményt jogosan megszüntethet a törvényhozás, sőt az egész alkotmányt megváltoztathatja az, ha a kor és az állam e részbeni kívánalmait és szükségait helyesen felfogni képes, — de az alapelvvel, melyen akár a megtartott, akár a megváltoztatott alkotmány egész lényege nyugszik, az alkotmány érvényesítésénél ellenkezésbe nem jöhet a nélkül, hogy az uralkodó elv hatalmának megsemmisítő bosszújától korábban vagy későbbben utól ne éressék, ennek kockáztatására pedig az állambeli főhatalom, miután ez magának az állam lételének kérdésbe hozatalával van szoros összefüggésben, jogositva soha sem lehet.

Kétségbevonhatlan tehát, hogy az önkormányzatnak azon formája, mely a megyei intézmény fentartásában keresi érvényesülését, átalakult democratiai alkotmányunk értelmében jogosan csak a népképviselőlet alapján szervezve képzelhető, — de akkor, midőn e tételnek alaposságát megállapítjuk, nem zárkozhatunk

el azon természetszerű következmények elfogadásától sem, melyek abból önként kifolynak.

Mindenek előtt magától érthetőnek látszik lenni az, hogy a megyei képviselő testület tagjainak választásánál a választó jog korlátoltabb körre nem szórítható, mint a milyenben azt a hon polgárai az országgyűlési képviselők választásánál gyakorolják, — és ennek valószínűen az lesz legtermészetesebb következménye, hogy az országgyűlési képviselők választására jogosított honpolgárok szabad választásából létesülő megyei tanácskozó testületek — legnagyobb részben — oly elemekből fognak alakulni, melyek az illető választók többsége nemzetiségi igényeinek leginkább megfelelnek, — ámde ez esetben, hacsak az alkotmány által biztosított joggyakorlatot rájuk nézve képzeletivé és kijátszottá nem akarjuk tenni, törvény által lesz szükség számukra anyanyelvüknek hivatalos nyelvül való használatát azon illető megyékben biztosítani, melyeknek bizottmányaiban többséggel birandanak, és mivel a törvényes tanácskozásoknak eredményei a törvényes végzések, ezeknek törvényes hitelességét bizonyító okmányok pedig a törvényesen vezetett és hitelesített jegyzőkönyvek, nem lehet megtagadni azon követelés jogosultságát sem, mely a többségnek hivatalos tanácskozó nyelvén megvitatott, s e tanácskozásokra alapítva megalkotott végzéseknél: csak a tanácskozó többségnek hivatalos nyelvén vezetett, s így meghitelesített jegyzőkönyveket kívánja törvényes hitelességűeknek tekintetni, — mert igen természetes, hogy végzéseket meghitelesíteni csak azok vannak leginkább hivatva, kik a végzéseket hozzák, — továbbá ép oly természetes az is, hogy csak azt lehetünk képesek érvényesen és lelkiösmeretesen meghitelesíteni, a mit képesek vagyunk megérteni.

Oly törvény, mely ma a megyehatósági joggyakorlatra vonatkozó képességgel a magyar nyelv szükségképeni tudását hozná összeköttetésbe, még kiterjedtebb és erősebb ellenszenvet ébresztene, mint a milyent a magyar nyelv érdekében eddig alkotott összes törvényeknek ellenében tapasztalhattunk.

Ezek után már most bizton elmondhatjuk, hogy a megyék által és a megyékben létező állam csak addig lehetett magyar, míg a magyar nemesség képezte a politikai joggyakorlatra hivatott nemzetet; e testület — kizárólagos kiváltságaiban — egy érdekűvé nőtt össze, működése egy irányt nyert mindenben, és ezen irány — saját szabadalmainak megvédésében — Magyarország alkotmányának és lételének megvédése volt; a politikai jogegyenlőség elvein szervezett megyékkel hazánk minden lehet, csak nem Magyarország!

Ha az ország lakosságának relatív többségét képező magyar faj minden megyében aránylagosan lenne elosztva, hogy így mindenütt relatív többséget képezhetne, az esetben a fennebbi állítás igazsága nem lenne olyan szembeötlő, de midőn a magyar faj tömegesen egy helyre van szorítva — az anyaországban úgy mint Erdélyben, s az ország nagy területű széleit itt úgy mint Erdélyben más nemzetiségek lakják, akkor mindenki első pillanatra átláthatja, miszerint az ország széleit népképviseleti alapon megyékre felosztani annyit tenne, mint kikerekíteni a területeket, melyek az ország szívéből szétáradó magyarországi iránynyal és törekvéssel szemben, más nemzeti irányú törekvéseknek szolgáljanak compact színterül, — annyit tenne, mint törvény által oda működni, hogy országos határozat útján kijelölt térségeken politikailag erősíttessenek és fejlesszenek azon különböző nemzetiségi érdekek, melyek-

nek szomszéd országokban van tulajdonképeni hazájuk, — annyit tenne, mint ezen országrészeket szomszéd államok területi nagyobbodásának czéljául tűzni ki.

Ha Pozsony megyétől északkelet felé indulva az anyaország megyéi fölött körszemlét tartunk, Mosony megyéhez azon tapasztalással fogunk megérkezni, miszerint hat megyei¹⁾ és két kerületi²⁾ hatóság 310 geog. □ mfdü területén — 752.405 lélekszámú lakosság között — a magyarság egy egész százaléki aránynyal sincsen képviselve, — és 314 geog. □ mfnyi területü négy megyének³⁾ valamint 182 geog. □ mfnyi három végvidéknek⁴⁾ 1,233.715 lakosa között csupán 1—10 százalék magyar találtatik, továbbá két megye⁵⁾ s egy kapcsolt vidék⁶⁾ van, hol — 231 geog. □ mfnyi térségen — a 297.884 lélekszámú népességnek csak 10—20 százalékát teszi a magyar faj, — végre 1,441.334 lakossal bíró hét megyében⁷⁾ 573 geog. □ mfnyi területen a magyarság 20 százalékon felül van ugyan, de a nem magyar ajkú fajok legszámosabbikával szemben még a relatív többséget sem képviseli!

A társországok s Erdély nélkül vett 4085 geog. □ mfnyi anyaországban tehát 1610 geog. □ mfdet tesz azon földtér, melyen a népképviselőlet alapján szervezendett megyékben a politikai nemzetiségi fejlődés — rövidebb vagy hosszabb idő alatt — a szórványosan ott élő magyarságot úgy, mint minden más kisebb nemzetisé-

1) Szepes, Trencsén, Zólyom, Árva, Liptó, Turóc.

2) Fiumei kerület s a tizenhat szepesi város.

3) Temes, Krassó, Zaránd, Sáros.

4) A három bánáti katonai végvidék.

5) Marmaros, Mosony.

6) Kővár vidéke.

7) Arad, Közép-Szolnok, Pozsony, Ung, Torontál, Nyitra, Bars.

geket az illető terület specifikus nemzetiségi többségébe beolvasztana!

És miután Erdélyben a megyék és a szászföld kedvezőtlen magyarsági aránya mellett — csak a 208 geog. □ mfdü székelyföld maradna a magyar nemzeti fejlődésnek megmentve — világos, hogy a társországok nélkül vett Magyarország és Erdély 5082 geog. □ mfnyi területén 2356 geog. □ mfdet, az összes magyar koronai országoknak 6085 geog. □ mfre menő kiterjedésén pedig 3365 geog. □ mfdet, tehát az egész királyság felénél sokkal nagyobb fölületet tenne azon rész, mely a magyar faj számára idővel tökéletesen idegenné, nemzeti fejlődése előtt teljesen elzárttá, befolyása alól egészen elvonttá, s a magyar megyéktől élesen elkülönítté válnék!

A tény, mely szerint — a multnak diák nyelvű megyei intézménye mellett — az ország nem magyar ajkú lakói egy évezreden át oly vidékeken is megtartották nyelvüket, hol a magyarság többséggel bírt, a fennebbi állítás ellen nem bizonyít semmit, — mert először épen a diák nyelv használata okozta, hogy a megyei intézmény hazánkban csupán a politikai, de nem egyszersmind a magyar nemzeti fejlődésnek lett eszközévé, — és másodszor még azon esetben, ha a tanácskozás s ügykezelet magyar nyelven folyt volna is, a nemességi qualificatio szükségessége oly korlátot képezendett, mely mindazokat, kik e korláton kívül állottak, közönyösekké kell vala hogy tegyen egy eszköz elsajátítására, melyet minden politikai joggyakorlat nélküli állapotuk rájuk nézve a legfőbb tekintetben érték- és haszonnélkülinek bizonyított volna.

És a miként a multa való ilyenemű hivatkozás a népképvisélet alapján szervezendett megyei decentralisatio nemzetiségi veszélyessége ellen semmit sem bizo-

nyithat, épen oly kevésbé meggyőző azon állítás is, mely vitatja, hogy a különböző nemzetiségi törekvéseknek veszélye reánk nézve teljesen meg fog szünni, ha számukra a megyehatósági intézményben egy levezető csatornát készítendünk.

Ez szelíden szólva — egy óriási csalódás!

A tényleges hazai állapot, az előre haladó általános emberi művelődésnek naponta szelődülő s türelmesebbülő indulata, a kölcsönös jogtisztelet szükségességének mindinkább élénkebbé váló érzete, és törvényhozásunknak ünnepélyesen tett nyilatkozatai tanúké, hogy a különböző nemzetiségeknek nyelvi érdekeik erőszakos elnyomásától e hazában félni okuk nincsen, — mi lehet tehát oka oly követelő fellépésüknek?!

„Az országos nemzetiségeknek és nyelveknek Magyarországon leendő szabályozására és biztosítására a román és szerb nemzetiségű országgyűlési képviselők által közösen készített, s 1867. évi február 11-én aláírt törvényjavaslat“ elég világosságot terjeszt e tekintetben; — mert midőn a magyarországi népségek számára törvényes országos nemzeti különállást, törvényesített nemzeti képviselést, s ennek céljából a nyelvek térkörének törvény általi kikerekítését követelik a román és szerb nemzetiségű képviselők e törvényjavaslatban, akkor tulajdonképen már oly módon lépnek fel, mintha az országban lakó más nyelvű népségek nevében a magyar néptörzsszel — az említett követelések teljesülésének feltétele alatt — létesítendő szövetségésre ajánlkoznának, tehát tulajdonképen oly módon viselik magukat, mint különálló hatalmasságok szokták magukat egy más különálló hatalmassággal szemben viselni.

Szerb és román nemzetiségű képviselőink e maguktartásához vegyük hozzá a szomszéd állambeli rokonaik-

nak izgatásaikat s fellépéseiket, s bámulva győződhetünk meg, hogy a bukaresti hivatalos „perseverantia“ — 20-dik számában — Erdélyt határozottan „Román hazának“ nevezi, — a magyar alkotmány szabadsága által pedig — szerinte — a románok „édes fiainak kezeire és lábaira a rabság láncai vannak verve“! mit jelenthet mind ez? lehet-e itt még kétségbe vonni azon törekvést, mely Magyarországot területekre felosztani, s területeinek egy részétől megfosztani, és népességének románait a magyar haza alkotmánya s törvényei alól más haza törvényei alá átvinni — hivatalos minőségben — iparkodik?! — És mi lehet a prágai „Narodni Pokrok“-ban ugyanakkor megjelent „Magyarország nem magyarjaihoz“ címzett izgató cikknek értelme, mely a tótokat egyetértésre hívja fel a ruszinokkal, szerbekkel, románokkal és szászokkal, hogy szerezzék meg azt, amit a magyarok elvettek tőlök!? — „csak ismerkedjenek jól meg a szlávok és románok a még érvényben álló magyar törvényekkel“, így folytatja az idézett lap — „aknázzák ki azokat a szabadság utolsó morzsájáig, s képessé lesznek oly agitációt idézni elő a törvény határain belül, melyre megrémül a magyarság s kénytelen lesz engedni“.

Ez eléggé érthető! — Az említett törvények csak azon 1848-kiak lehetnek, melyek az aristocratiai alkotmányt democratisálván, a megyéket a népképviselőlet alapján szervezni rendelték, és a melyek keresztülvitélének következménye okvetlenül sok oly „nem magyar ajkú megyék“ és így sok oly nem magyar ajkú „törvényes területek“ létesülése leendene, melyeken a törvények oltalma alatt a magyarság megrémítésére agitációk üztethetnének, a mire az idézett prágai lap elég nyíltsággal provocál!

Lehet, hogy az optimismus mindezek ellenében megnyugvást keresend abban, hogy a bukaresti és prágai izgatások még nem a magyarországi külön ajkú honpolgároknak törekvéseik; — ily kétkedő optimisták számára hivatkozhatunk még a magyarországi „Szlovenszky noviny“ tót lapnak f. é. mart. 31-ki számára is. — E lap Pesten jelenik meg, s benne egy magyarországi kath. plébános a népképviselőti megye hatósági decentralisatio végkövetkezményét: „az erkölcsi nemzeti egyéniségeknek“ foederatióján újjá születendő ugor államot — mint a magyarországi nem magyar ajkú honpolgárok megelégedésének feltételét — ismerteti meg velünk.

A plébános úr jólelkü állampoesise — igaz — hogy a népképviselőti megyei szervezet útján alakuló „erkölcsi nemzeti egyéniségek“ által lakott területeket a magyar néptörzs által lakott területekkel talán az ország mostani geographiai határai között akarja egy virágzó foederatív ugor államban egyesítve meghagyni, de nem kell elfelejteni, hogy a poesis csak a képzelet számára alkot világokat, s a prozában nyilatkozó rideg valóság sokkal természetesebbnek fogja majd találni azon combinatiót, mely a szláv „erkölcsi nemzeti egyéniségek“ területei számára éjszakon és délen a szomszéd szláv-, a román erkölcsi nemzeti egyéniség által tömegesen lakott országrész számára pedig keleten a szomszéd Moldva-oláh államszövetségben keresendő a megnyugvásnak és végmegelégedésnek említett föltételét.

Az előadottakból láthatjuk, hogy a jogegyenlőség elvein szervezendő megyei intézményben nem hogy vezető csatornát készítenénk a nem magyar ajkú honpolgárok netaláni törekvéseik által fenyegető veszélyek ellen, sőt ezen intézményben a legkülönbözőbb „erkölcsi

nemzeti egyéniségekké“ leendő tömörüléseknek eszközeit törvényesítenénk, — és így a törvényes nemzeti területek alakulásának előmozdításával csak siettetnénk azon igyekezetek teljesülését, melyeket ma hajlandók vagyunk egyes izgatók túlzottságának tulajdonítani, de melyeknek természetszerűségét nem tagadhatnánk, ha csakugyan általánosan bekövetkeznének.

Távol legyen tőlem a szándék, hazánk nem magyar ajkú lakóit ily igyekezetekkel általánosságban most már vádolni akarni, — annyi azonban tagadhatatlan, hogy azoknál, kik mint nemzetiségi agitátorok ismeretesek, e szándék minden alkalommal félreismerhetlenül nyilatkozik, és nem kell elfelejtenünk, hogy a tömegek igen sok tekintetben hasonlítanak a lágyszarvhoz, mely minden alakú idomításra egyaránt alkalmas, — azért ne ringassuk magunkat csalódásokban, s ne éljünk azon indokolatlan reménységben, miszerint a hazai külön nemzetiségi igényeknek a megyehatóságokban nyert kielégítése lecsendesítendi akár a kül akár a bel izgatásokat! — Az emberi természetben fekszik, hogy a kivívott siker csak újabb erőfeszítésekre ösztönöz bennünket, és így, midőn a megyei intézményben az agitációknak s követeléseknek törvényes tért és eszközt engedünk, oda kárhozzátjuk magunkat, hogy a törvények oltalma alatt folyton növekedő követelések ellen az óhajtott belbékét és remélt barátságot folytonos concessiók által legyünk kénytelenek esetről esetre megvásárolni, míg utoljára az engedményekből teljesen kimerülten azon tapasztaláshoz fogunk eljutni, hogy a ki embereket akar véglegesen elégedettekké tenni, az lehetetlenségre törekedik.

Számtalan hazafiak a megyék iránti előszeretettől indítatva meghagyatásuknak védelmében hivatkoz-

nak az 1848 és 1861-ki években alakított megyei bizottmányok magyar szellemére, rá mutatni akarván ez által a nemzetiségi veszélyektől való rettegés alaptalanságára. — Ha az eddig létezett megyei bizottmányokat nemzetiségi tekintetben kifogáson felülieknek ismerjük is el, a hivatkozásnak még sem tulajdoníthatunk semmi fontosságot, — mert ezen bizottmányok a törvény értelmében ideiglenesen oly módon alakíttatván, hogy a bizottmányi tagok megválasztásánál az ős gyűlésekben a nemesség egyéni szavazatjogát gyakorolta addig, míg az ország többi lakossága csak községenkinti képviselők által vett részt a szavazásban — nyilván való dolog, hogy minden ős gyűlésben a választók többségét a nemesség képezte, és így a megválasztott bizottmányi tagok — ámbár a választókat szűkkeblűséggel nem vádolhatjuk — tulajdonképen mégis azon politikai iránynak kifolyásai, mely egy évezredes kiváltságos helyzetben magát magyarnak tekinteni tanulta; és én megvallom, hogy az 1848 és 1861-ki megyei bizottmányok alakításánál a magyar nemzetiség iránti rokonszenv szempontjából aratott sikert a magyar fejlődés jövőjére nézve szerencsének nem nevezhetem! — e siker a legtöbбекnél könnyenhivőséget s elbizakodottságot szült; sokakat ismerek személyesen, a kik egész megnyugvással hivatkoznak a tót-magyar intelligencia jólelkűségére s a köznép irányábani túlnyomó befolyására, melynek folytán egész bizonyossággal remélik, hogy a megyékben mindig e jólelkű öreg hazafiak vezetése marad irányadó, — — — feledik, hogy az emberek nem örök életűek!! — — — ha egyszer a forradalom előtti iskola veteránjai helyett a most lefolyt két évtizednek nemzetiségi növendékei lépnek a színpadra, vezetők és vezetettek egyaránt változni fognak!

s akkor késő lesz az elaltatott éberség következményei fölött panaszkodni, késő lesz belátni, hogy helyzetünknek komolysága napjainkban a legfokozottabb óvatosságra és elővigyázatra inte bennünket.

Vannak a kik beösmerik a megyehatósági közélet nemzetiségi veszélyességét, azonban azt állítják, hogy e veszélyek a megyék megszüntetésével is megmaradnának, a mennyiben a szabad társulási jognál fogva különböző nemzetiségi társas körök és egyletek alakulnának, melyekben ama törekvések még annyival ingerültebben és élénkebben jutnának napvilágra, a mennyiben a törvényes tér el lenne előlük zárva! Ezen ellenvetésnek csekély jelentősége azonnal feltűnik, ha meggondoljuk, hogy az egyéni vagy társas magán fejlődés még nem egyszersmind törvényes területek határaihoz kötött politikai nemzetiségi fejlődés is, továbbá, ha meggondoljuk, hogy a magán társulás törvényes feltételek alatt megengedtetetik ugyan, de nem feltételeztetik szükségképen, miként ez a megyéknél történnék ha azok közigazgatási törvényes közegekül az alkotmányba beillesztve maradnának, és végre ha meggondoljuk, hogy a magánegyletek — törvény értelmében — alapszabályaikat bemutatni lévén kötelesek, mindig az államkormány belátásának mérséklete alatt állanak, s ha irányuk az állam fenállásával teljesen össze nem egyeztethető, egyszerűen megtagadtathatik alapszabályaiknak helybenhagyása, vagy időközben változott irányuk esetében egyszerűen betiltathatnak.

Legtöbben a megyék védelmében az ősi intézmények iránt tartozó kegyeletre hivatkoznak, — — azonban az államok alkotmányai nem museumok, nem hivatvák azok a régiségeknek conserválására, hanem az állami összélet alapját képezik, — és így ha egyátalá-

ban tagadni nem lehet, hogy az állami összélet — mint minden élet a világon — különböző fejlődési fokokban változik, úgy természetesnek kell állítanunk azon követelést, mely az államintézményeket az összélet koronkinti fejlődése fokaival összhangzásba hozni iparkodik, — s természetellenesnek, erkölctelennek és jogtalanoknak kell nyilatkoztatnunk minden oly törekvést, mely a megváltozott állapotoknak már megnem felelő intézményt ezekre ráerőszakolni vágyik.

A kegyelet, melylyel egy ősi intézmény iránt tartozunk, lehet, hogy a szív érzéseinek nemességéről tesz tanúságot, de a megfontoló ész hideg birósága bűnnek nevezi az erényt, melynek teljesítése egy magasabb erénynek kötelezőbb parancsát sérti meg, és azért az ősi megyei intézmény iránti kegyelet hátrálni lesz kénytelen ma, midőn — megváltozott állapotainknál fogva — fentartása által a nemzetnek élete tétetik kockára!

A mondottak által eléggé bebizonyult, hogy a nepképviselési megyei decentralisatio, távol attól, hogy országos nemzeti lételiünk védelmezésére szolgáló intézmény lenne, épen nemzeti lételiünk alapját, t. i. hazánknak — határain belőli — egységét gyengíti, és ez által Magyarországnak mint ilyennek fenállását támadja meg.

Vizsgáljuk már most a megyéknek a nyilvános közélet egyéb mozzanataira vonatkozható befolyásait, s lássuk, hogy azon esetben, ha veszélyességükön kívül általában még fölöslegeseknek is bizonyulnának, mily módját kellene akkor az önkormányzatnak hazánkban legezlszerűbb gyanánt választanunk, s miképen kellene a nemzetiségi kérdést megoldanunk?

Sokszor halljuk a megyei intézményt azon előnye miatt dicsértetni, melyszerint a választott tisztviselők — állítólag — függetlenebbek mint a kinevezettek, és

melyszerint ennél fogva bennük több garancia van mint emezekben, de ez szintén tévedésen alapuló feltevés! A kettő között a függésnek abszolút létele egyezik, s csak a függésnek viszonya változik; — ugyanis a kinevezett tisztviselők a kormány, a választottak a választók iránt érezhetik magukat lekötelezve, s mindenki átláthatja, hogy azon esetben, ha a köztisztviselők akár az egyik, akár a másik lekötelezettségnek alárendelik a törvények iránti hűséget — ez az államra egyaránt veszélyes. Azt mondják, a kinevezett tisztviselőkben nincs garancia mert azok rendesen egy bürokratikus testületté fájúlnak, mely csak kenyérkeresésnek él, a kormányzat változásával nem törődik, s minden hatalomnak kész segédjeül szegődik, — én ezt nem tagadom, de a választott tisztviselők nagy részéről napjainkban hasonlót állíthatunk!

Lejárt a kor, midőn a földesúri patrimonialis államban nálunk úgy szólván ingyen szolgálni egy osztálynak kizárólagos joga és a megválasztott egyénnek becsületbeli kötelessége volt, — ily szabály mellett a tisztviselőknak gyakori változtatásuk egyénre és államra egyaránt szükségeltetett; az egyénre azért, hogy túl ne terheltessék, — az államra azért, hogy a közigazgatásban és törvénykezésben legalább a középképzettség eléressék. — Ősi társadalmi egyesítettségünknek elégtelensége, a rend és jog biztosításának szüksége fokonkint szorosabb egységű jogállammá fejleszté hazánkat, s ma, midőn a megszaporodott államügyek kezelése, a jogrend fentartása, és a naponta fejlődő életezők előmozdítása tekintetéből a rendi alkotmány formája helyett is a kormányzatnak osztályozott tárgyi rendszerét fogadtuk el a ministerialis kormányformában, és aristokrat intézményeinket demokratiaiakkal

cseréltük fel: jogosan követelünk az állam számára szakképzett közhivatalnokokat.

Azonban magától érthető dolog, hogy csak a ki valamely szakmát életezélül tűz ki, az fog kellő képzettséget abban szerezni magának, — életezélul pedig nem lehet oly hivatalállást választani, melynek fizetéséből élni nem lehet, sem olyat, mely minden három évben minden ok nélkül elveszíthető; az 1861-ik évben megválasztott alkotmányos tisztviselők nagy részének — sok megyénél — bekövetkezett önkéntes átlépése Schmerling provisoriumába, minden kétségen felüli adatot szolgáltat arra, hogy szakképzettség nélkül is hajlandók napjainkban a tisztviselők hasonló követeléseket táplálni, s ez eléggé meggyőzhet mindenkit, hogy ma már nagy részben a választott tisztviselők is bürokratákká fajúlnak, ők is kenyérkeresetnek élnek, és szintén segédjeiül szegődnek a változó hatalomnak!

És ha — a követelt szakképzettség érdekében — a közigazgatási tisztviselők választását három év helyett huzamosabb ideig, — a törvénykezési tisztviselőkét pedig élethosszaiglan tartó érvényre terjesztjük ki, akkor a választásoknak elvész még azon előnyük is, melyet némelyek a közvéleménynek minden három évben — tehát rövid időközökben — rendszeren előforduló tisztújításkor gyakorlott ítéletétől a jövőben remélhetnének.

De gondoljunk vissza megyéinkre mint választó testületekre; a választási és választhatási jog csak az egyéredkü, s úgyszólván egyöntetü csekély számú nemességre volt kiterjesztve, s mégis mennyi visszaélés, mennyi zavar, mennyi erkölcstelenség, mennyi bűn követtetett el a választásoknál?! — — mivé fajulnának azok a jogegyenlőség által felvett új elemekkel?! — — és elfelejthetjük-e a megyei életnek azon árnyol-

dalát, mely a megyei politikát tulajdonkép restauratív politikává süllyeszté nagyobbbrészt?! „Ha N. N. lesz az alispán, akkor én megmaradok főügyész, én főbíró, én esküdt s a t.“ — körülbelül így gondolkoztak a tisztviselők, s eljárásuk N. N. pártjabeli emberek iránt a más pártiakkal szemben előzékeny, sokszor ez utóbbiak iránt igaztalan volt; — a megyei utak nem mindig a megyei közönségnek, hanem legtöbbször egyik vagy másik befolyásosabb főembernek érdeke szempontjából készültek, a közügyek feletti szavazás a gyűlésekben restauratív tekintetekből s nem meggyőződés szerint történt, sőt meggyőződése és tárgyismerete rendszeren nem is levén a tömegnek, egy pár ember vagy egyes coterriák népszerűséget vadászva szoktak uralkodni, s uralkodásuknak valódi alapját a restauratívknál érvényesíthető befolyásuk mértéke képezte! — jobban lenne-e mind ez a jogegyenlőség elveire alapítottan?!

Hátha még meggondoljuk azon nehézséget is, mely a kormányzatban a miniszterek felelősségét, választott köztisztviselők mellett, úgyszólván kivihetlenné teszi, nem állíthatjuk-e határozottan, hogy mind azon ajánlatok, melyek ezek összeegyeztetésére eddig ösmeretesek, vagy a miniszteri felelősség vagy a szabad választás értékének vagy a közigazgatás czélszerűségének rovására készültek?!

A tisztviselők választása eszerint a választott tisztviselőket a kinevezettekénél függetlenebbekké nem teszi, a választó megyei közönségeket pedig oly kérdéseknél is a pártoskodás politikájához vezet, melyeknek megvitatásánál és intézésénél az igazságnak, a törvénynek, az önzéstelenségnek és lelkiösmeretességnek kellene egyedül irányadónak lenni, és ennél fogva a közigazgatási megyei intézménynek, mint egyszersmind választó tes-

tületnek fennmaradása előnyösnek és kívánatosnak nem nevezhető.

Sokan a megyei bizottmányokat vagy illetőleg az úgy nevezett megye-közönségeket, mint a helyi érdekek figyelemmel tartására, azok fölötti tanácskozására, öröködésére, és azoknak intézésére leginkább hivatott testületeket, — és továbbá mint a köz-életpályák képző intézeteit még korunkban is nagyra becsülik; én nem akarom kétségbe vonni, hogy a megyék e szempontból a multban nagy szolgálatokat tettek, sőt erősen meg vagyok győződve, miszerint az irodalom fejletlen állapotában, a gyorsnyomdák és a gyors közlések egyéb eszközeinek teljes hiányában, úgy az érdekek megismerésének, valamint a javítási eszmék megvitatásának és terjesztésének talán egyedüli helyes és célra vezető módját képezték a megyegyűlések, hol a személyes találkozás és tanácskozás időnkint a különböző felfogások egymással érintkezésére és tisztázására alkalmat szolgáltatott; — így juthattak — bár lassan — érvényre a helyes nézetek, s így képződhettek azoknak védelmezésében azon egyes lángelkű publicisták, kiknek sokoldalú műveltségükről még az utókor is csodálkozással fog megemlékezni; — de ma egy egész világnak gyors összeköttetésben álló irodalma áll rendelkezésünkre, az eszmék oly gyorsan lesznek ismertekké mint a mily gyorsan születtek; — megvitatásuk és fejlesztésük sajtó útján írásilag, a clubbokban, egyletekben, társulatokban és a nyilvános mulató helyeken élőszóval naponta történik, — alig van már népesebb község a hazában, hol olvasóegylet vagy casinó ne léteznék, s alig van egy ága az iparnak, a kereskedésnek, a termelésnek, a tudománynak, a művészetnek és egyéb foglalkozásnak, hol szakképzettekől alakult egyletek,

társulatok, vagy intézetek ne buzgólkodnának specifikus érdekeik előmozdításán.

Mind meg annyi iskolái ezek a nyilvános életpályák képződésének, s ha specifizált természetüknél fogva nem teremtenek is oly sokoldalúságot, — a szakképzettség fokozása és a szakképzettek sokasítása által végre áldásosabbakká lesznek eredményeikben az összhazára mint oly intézmények, melyek általánosságuknál fogva legnagyobb részben a jövőben csak a felületességnek lennének megörökítői.

Igaz, hogy ezen említett társulatoknál s egyleteknél hiányzik azon végrehajtó hatalom, melylyel a megyék helyi érdekeiket kezelték, de e körülmény ismét csak előnyüket bizonyítja az utóbbiak felett.

A helyi érdekeknek elszigetelt hatósági kezelése az illetőket szűkkeblűekké teszi, ennek káros hatását számos törvényjavaslat megvitatásánál napjainkban is tapasztalhatjuk, — hányszor kell országos érdekeknek szűkebb korlátok közé visszavonulni, hogy egy vidéknek — az elszigetelt hatósági kezelés által kifejtett — helyi érdeke megkiméltessék.

De tapasztaltuk a történetben is káros befolyását a helyi érdekek elszigeteltségének főleg az összhaza hiányos védelménél!!! És hányszor láttunk hazai hatóságokat hazai hatóságokkal éles ellenkezésben helyi érdekek miatt?! A helyi érdekek hatósági elszigetelése lazítja a szoros összetartozásnak szükséges érzetét, kis hazákat teremt a hazában, s idegenséget szül a honpolgárok között.

Korunkban, midőn erős nagy államok alakítására oly általános a törekvés, nem lehet feladatunk — a helyi érdekekezelés további elszigetelésével — hazánkat államparányokra szétforgácsolni, ez által azt — ama

nagy államok ellenében — csak gyengeségre kárhozzatnánk.

A főhatalomnak t. i. a törvényhozásnak úgy, valamint a végrehajtó hatalomnak szükségképen ismerni és figyelembe venni kell a különböző helyérdekeket, de e megismertetésre ott vannak a szaktársulatok, ott van a kifejtett, a felszabadult sajtó, s ott vannak a kerületenkint választott országgyűlési képviselők; a megismerés után a főhatalomnak lesz feladata: a helyi érdekeket a törvények alkotásánál a lehetőségig egymás között — kibékíteni, s a végrehajtó hatalomnak lesz feladata: oly kezeléstről gondoskodni, hogy — a helyi érdekek lehető kimélése mellett — mégis az országos érdekek jussanak érvényre.

De ha az itt felhozottak ellenében valaki a helyi érdekezelés hatósági elszigeteltségének czélszerűségét bebizonyíthatná is, a megyék fentartására ez még sem szolgálhatna indokul, mert mindnyájan tapasztalásból tudjuk, hogy a megyei gyűlések csak első és második napon szoktak látogatottak lenni, akkor t. i. midőn — megváltozott törvényhozásunk mellett ma már a megyék jogkörén tulajdonképen kívül eső közjogi kérdések vitatása van napi renden, vagy a mikor személyes dolgok forognak szőnyegen, — mihelyt azonban a megyéknek netalán lehető valódi feladatuk — a közigazgatás érdekei vétetnek elő, magára marad az elnöklő alispán központi tiszti karával, s legnagyobb részben intézkedik úgy amint jónak találja, — miért kellene tehát egy külön alkotmányos tanácskozó testületet oly czélből rendezni vagy meghagyni, mely czél a végrehajtás megállapításában és elrendelésében úgy, mint annak tényleges kivitelében mindig csak a tisztikar által éretnek el, és a melynek megismertetésére és megvitatására

ma már annyiféle eszköz, annyi tér s annyiféle szak-egylet áll rendelkezésre?!

Vannak a kik a megyéket azért óhajtják megtartani, hogy előforduló esetekben a törvényhozás és a kormányzat irányára többségüknek összhangzó nyilatkozataival, erkölcsi befolyást gyakorolhassanak.

Sajátságos kívánság ez, melynek nincs értelme, akár a népképviselő, akár a legtöbb adófizetés és a szellemi műveltség alapján rendezzük a megyéket!

Fennebb már kimutatva volt, hogy — megváltozott alkotmányunk szellemében — azokat a népképviselőtlen kívül más alapokon jogosan nem is szervezhetjük, de tegyük fel hogy ezt — a mint némelyek által ajánltatik — részben szellemi fönsőbbiségre és személyi jogokra, részben pedig szabad választásra fektetve eszközölhetnénk, mi volna tulajdonképen ez esetben a megye közönsége?

Eltekintve attól, hogy a műveltségi qualificatio határát megszabni igen nehéz, és eltekintve attól, hogy a legtöbb adót fizetők rendesen szellemileg is művelt egyének szoktak lenni, s hogy ennél fogva az osztályozás mikéntje e szempontból bővebb felvilágosítást igényelne, gondoljuk mégis hogy az arány három egyenlő részben állapíthatnák meg. — Ez esetben a választott harmadrész tulajdonképen az összes megyei lakosságot azokkal együtt képviselné, a kik adófizetési és műveltségi qualificatiojuknál fogva ülnének a bizottmányban; nem volna-e ez ilyképen értelem- és értéknélküli intézmény, melyben ugyanazon egyéneknek — képviselve és személyesen egyszerre két ellentétes szavazatuk lehetne!? ha pedig az utóbbi két harmadrésznek egyéneit az első választásától és a megválasztathatástól kizárnánk, ez által — a választási jog ellen elkövetett ezen kettős erőszak mellett — oly megyei testületeket

alakítanánk, melyeknek tagjai nagyobb részben személyes és birtokbeli előnyök alapján gyakorolnák jogukat, a mi körülbelül annyit tenne, mint az 1848-dik évben megszüntetett előjogokat módosított és veszélyesebb kiadásban restaurálni, annyit tenne, mint a törvényhozási népképviselőt értékét közvetve megsemmisíteni, mert kiváltságosokból alakult testületek mondván a törvényhozás és kormányzat iránya fölött hatósági, hivatalos, s — a megyék többségének összhangzása esetében — erkölcsileg kötelező véleményt, nyilvánvaló dolog, hogy végeredményben ezen korlátolt számú kiváltságosokból alakult testületek válnának az egész országos törvényhozásnak és az egész országos kormányzatnak irányadóivá és ítélő bíráivá.

Lenne-e ennek ma józan értelme?!

De átváltozott alkotmányunk jogegyenlőségi elvén — népképviselőileg — szervezve sem lehetne megengedni a megyéknek, hogy azok akár a törvényhozás, akár a kormányzat iránya fölött véleményt mondjanak, mert vagy helyeslő lenne a vélemény, s akkor fölösleges volna, vagy rosszallaná amaz irányt, és ez esetben jogfogalomzavar támadna az államban. Ugyanis a népképviselőt alapján szervezendett megyei testületeknek mindegyike az illető megye területén lakó összes népet, az ország összes megyéinek testületei pedig az ország egész területén lakó összes népet — tehát ugyanazt képviselnék, a mit 1848-ki alkotmányunk értelmében a törvényhozás képvisel; már most ha a megyei testületek többsége más politikai irányt vallana mint a törvényhozás többsége, szükségkép azon kérdés állana elő, hogy a népnek melyik képviselőte értékesebb?!

Lennének a kik azt vitatnák, hogy a megyei többségek számosabb egyéneket foglalván magukban —

együttvéve — mint az országgyűlésnek többsége, számtanilag is elsőbbséget érdemelnek, és mert több szem többet lát, észtanilag és alkotmányosan is következtethetőnek látszhatnak, hogy a többségre jutott megyékben alakult többségek a kisebb számú országgyűlési képviselők többségével szemben nagyobb tekintetre méltók; mások ellenben — nem alaptalanul — azt állíthatnák, hogy a többségre jutott megyékben esetleg alakult többségek nem mindenkor képviselik oly helyesen az illető megyék lakossága többségének nézeteit, miként a törvényhozás a választókét, mert a választó kerületek az országgyűléshez külön-külön csak egy személyt választván igen valószínű, hogy ez egyben olyat keresnek maguknak, a ki a kerületi többség nézetével teljesen egy gondolkozású, míg a megyei bizottmányokba ha 1000 lélek után csak egy képviselőt számítunk is, minden választókerület körülbelül 35—40 bizottmányi tagot választhatván, ezeknek kiszemelésénél és megválasztásánál bizonyára különböző rokonsági, barátsági érdek és osztálybeli compromissumok és kisebb körű fusiók jőnének létre, minek természetes következménye lenne, hogy a bizottmányi tagok között több nézetirány lelne kifejezést; már most ha meggondoljuk, hogy a gyűlésekben való megjelenés esetleges, könnyen átláthatjuk annak lehetőségét, hogy a megyei bizottmánynak esetleg alakuló többsége a megye lakossága többségének nézetével ellenkező irányú is leend, de ha az emberek nézeteiknek változhatóságát vesszük számításba, akkor is hihetőbb, hogy a választókerület az országgyűléshez küldhető egy képviselőben inkább kiszemelhet oly erősebb jellemet, kinek szilárdsága nagyobb mértékben tartó leend, mint a milyenben ez, a megyei bizottmányhoz választandó nagyobb számú s különböző egyéni-

ségeknél elérhető lehetne, és így csakugyan megeshetik az, hogy a többségre jutható megyékben esetleg alakult többségek nem képviselnék oly biztosan vagy oly helyesen az illető megyék lakossága többségének nézeteit, miként a törvényhozási többség a választók többségéét; sőt jogosan állithatnák némelyek azt is, hogy a többségben levő megyék azon esetben, ha népességük többségének valódi nézeteiket képviselnék is esetleg, tulajdonképen mégis az ország népességének kisebbségét képezhetnék, s állításuk igazolására hivatkozhatnának azon számos megyékre, melyeknek csekély lakossága 40.000 és 90.000 között változik; hét—nyolcz ily megye népessége együttvéve nem tesz annyit mint az 500.000 lélekszámot haladó Bács, Bihar vagy Pest megye külön-külön vett lakossága, és így csakugyan előfordulhatna, hogy még ha ama csekély népességű megyék számlag többségre vergődnének is, tulajdonképen nem lennének az ország népessége többségének képviselése gyanánt tekinthetők; a fogalmak ennyi különbözősége között a zavart ki szüntetné meg? ki lenne az illetékes bíró?! de ha ilyen találkoznék is, és az országgyűlési képviseletet nevezné a nép valódi képviseletének, mire valók volnának akkor a többségben levő megyék ellenirányú véleménynyilvánításai, melyek ez esetben az országos képviseleti nézetiránynyal szemben feltétlenül hátravonulni kényteleníttetnének?! ha ellenben a megyék fogadtatnának el a népnek valódi képviselői gyanánt, akkor ez ismét annyit tenne mint az 1848-ki törvények által megalkotott törvényhozási népképviselet értékét megsemmisíteni, mert a hatóságok, mondván a törvényhozás és kormányzat iránya fölött hivatalos, s a megyék többségének összhangzása esetében erkölcsileg kötelező véleményt — nyilván való dolog, hogy ezen

hatóságok képeznék végeredményben a törvényhozó és végrehajtó hatalmat, mire való lenne azon esetben azután az országgyűlési népképviselő? lenne-e annak még akkor valami józan értelme?!

Némelyek a megyéket megszokott phrasissal alkotmányunk védbástyáinak nevezik, s mint ilyeneket szükségeseznek tartják; lehet, hogy a megyék az alkotmánynak védeiül szolgálhattak akkor, midőn — a rendi alkotmány által korlátolt egyeduralkodó hazában — sérelmi politikát gyakorló törvényhozásunk a hatóságok küldötteiből állott, midőn az alkotmányos szabadságot tulajdonképen a nemesi immunitások képezték, midőn minden magyar nemes egyuttal született katona volt, midőn a megyei intézmények egyszersmind katonai intézményekül szolgáltak, midőn királyainknak főhadereje a nemesi banderiumokból állott, midőn állandó katonaság még behozva nem volt, vagy oly csekély számban létezett, hogy alig birt jelentőséggel, s ezen felül még mozgósítását is az utak és közlekedési eszközök hiánya nehezítette; de az idő ezen állapotokban nagy változásokat hozott fokonkint elő, s a történet bizonyítja, hogy — az előrehaladó korról — alkotmányunknak tiszteletbentartása vagy megsértetése: mindig sürűbben és sürűbben lett feltételezve a fejedelem személyes akaratától és hajlamától, melynek irányát nem annyira törvényeinknek abszolút érvénye, mint inkább a külviszonyok kedvező vagy kedvezőtlen fordulata határozta meg, és e tapasztalás ébresztette nálunk azon óhajást, mely 1848-ban közvéleménynyé fejlődve — a jogegyenlőség elvének életbeléptetésén felül — főleg a népképviselői törvényhozásban, s a felelős parlamentáris kormányformában keresett alkotmányunk védelmére erősebb biztosítékot, és hogy akkor, midőn ez óhajás törvénynyé

lón, a megyék megszüntetése is egyuttal törvényileg kinem mondatott, azon emberi gyengeségnek tulajdonítható, mely a megszokottól oly nehezen enged megválni bennünket; — — a nyitott koporsóban előttünk fekvő kedves halott még mindig vonzódásunk tárgyát képezi, majd ha sír földi: a vonzódás helyébe lép az emlékezet!

Egykoron, midőn — különálló felelős hazai kormányzat hiányában — Bécsből nem felelős kezek intézték hazánk sorsát, akkor a kormányzati önkény túlkapásai ellen a megyék passiv ellentállásában rejlő erő bár gyenge, de egyedül törvényes biztosítékát képezte alkotmányunknak, és valóban akkor, a midőn a járhatatlan utak, s a hiányos lassú tudósítások korszakában, az ország távolabb részeiből a gyors futár három-négy nap alatt vitte Bécsbe a híreket, midőn a kir. biztosok kiküldése és a megyékbe megérkezésük több napokat, a katonaságnak netalán szükséges szállítása heteket, néha hónapokat vett igénybe, amint épen a távolság és az időjárás hozta magával, akkor tagadhatatlanul minél több önálló hatóságra volt az ország felosztva, annál nagyobb mértékben volt a hagyományos önkénynek terjeszkedése nehezítve, — midőn a politikai világ-eseményeket a szomszéd Németországból két, Franciaországból három, Angolországból négy hét alatt — a világ más részeiből hónapok és évnegyedek alatt tudtuk meg, midőn egy-egy háboru megindítására évek szükségeltettek, akkor a megyei testületek közigazgatásában a kényszerű nehézkesség a többi államok lassú haladásával némi arányban állott, — midőn a politikai napi irodalom szűk terjedtsége mellett, a társulási szellem teljes hiányában, a haladási és javítási eszmék megvitatása úgyszólván egyedül a tanácsstermek vitatkozásaira

volt szorítva, akkor a megyei nyilvános közélet az eszmék fejlődésének és a szónoki tehetségek képződésének, mondhatni, létfeltételét képezé, — midőn az ország lakosságának zöme, vagyonilag és sok részben személyileg is földes úri hatóság alatt állott, akkor ezen hatóság lehető kihágásai ellenőrzésére — ama honlakók érdekében — a megyei hatóság nélkülözhetlenné vált, — midőn a jobbágyokból álló községek teljes rendezetlenségükben egészen kiskorúak voltak, akkor az ősi alkotmány számukra a megyében gyámot, gondnokot s pártfogót helyesen keresett, — midőn a hazai törvényhozás a megyéknek utasítással ellátott küldötteiből állott, akkor megyékre s azok politikai jogkörére egyaránt szükség volt; de ma, midőn a villany szárnyán másod percek alatt futják be a hírek a világot, a gőz erejével percek alatt mértföldekre szállíthatók a hatalomnak eszközei: a kir. biztosok úgy, mint a hadiszerek és a katonaság, midőn a háborúk elhatározása és megkezdése között csak napok képeznek már válaszfalat, midőn a sajtó útján: a világ minden részében felmerült eszmék ismertetése és megvitatása naponta rendelkezésünkre áll, midőn tudományos, politikai, művészeti, ipari, kereskedelmi, gazdasági, nevelési és számtalan humanistikus célú egyletek az ország minden vidékein rendes gyűléseikben a vitatkozásoknak és szónoklatoknak oly tág tért nyújtanak, midőn a földes úri hatóság megszüntével a hon minden lakója egyenjogú polgárává vált a hazának, midőn községeink rendezésére a kormánynál a tervezet talán már készen áll, midőn hazai törvényhozásunk a népképviselő eszméjén nyugszik, midőn az utólérhetlen bécsi kormányzat helyett hazánk ügyeit törvényeink értelmében köztünk élő hazafiak intézik, kiket minden egyes népképviselő feleletre szólíthat fel a törvényhozásban,

ma a megyei intézmény többé sem a szükségnek, sem a célszerűségnek, hanem csupán a historiai emlékek tárgyát képezheti!

És ha volna is tér, melyen a rendezett községi élet, és a felelős országos kormányzat között a megyei hatóságok számára még némi közigazgatási tevékenység lehetőségét kieroszakolni lehetne, megérdemelné-e ezen csekélység azon veszélynek kockáztatását, mely a népképviselőre fektetett decentralisatióban, hazánk politikai nemzetiségét oly szembeötlőleg fenyegeti?!

Bizonyára nem!

Midőn azonban Magyarországnak, mint ilyennek, fenmaradását minden megengedett módon biztosítani kívánom, akkor senki se gondolja hogy talán a nem magyarajkú honpolgárok jogos érdekeiknek előmozdítását én részemről a legőszintebben ne óhajtánám!

Törvényesen elkülönített területekhez kötött politikai nemzeti fejlődésük az, a mit én hazánkra nézve veszélyesnek itélek, ellenben a társadalmi nemzeti fejlődést nekik biztosítani kötelességünknek tekintem, — mert elvont fogalom szerint oly eszköz az állam, melynek feladata: hogy területén valamennyi megengedett életcéljait az összes népnek, az egyéntől kezdve a társadalomig, előmozdítsa, concret alkalmazásában pedig eszköz az állam főleg azon cél elérésének előmozdítására, mely az államot alakító nép sajátos feladatát képezi, aminőnek p. a magyar államban az országos magyar nemzeti fejlődést lehet csak elismernünk.

Azt hiszik sokan, hogy e cél elérhető lesz, ha positiv törvények fogják megszabni a határt, melyen túl úgy a közigazgatásnál, mint a törvénykezésnél — a nyilvános államéletben — kizárólag a magyar nyelvnek hivatalos használata lesz csak megengedve.

Ez nagy tévedés!

Oly positiv törvények, melyek az államrésztvevőket osztályoznák, folytonos ostromnak tárgyai maradnának mindaddig, míg meg nem döntetnének; ösmerjük ama törvények történetét, melyek az országot rendekre oszták, melyek egyes vallás uralkodását s egyes osztályok privilegiumait megalapíták, részben magunk is tényezői valánk a győzelemnek, mely e törvények ellen kivívatott; rövid időn így járnának azon törvények is, melyek az ország lakosságát nemzetiségekre osztályoznák, s melyek egyes nemzetiség előjogát tényleges szabványok által megalapítanák.

A szabad verseny útján szerzett előnyök, melyek tényleges kényszerítés nélkül önkéntes elismerést nyernek — lehetnek csak állandóak, és azért a nemzetiségi kérdés positiv megoldása helyett azon negativ mód legczélszerűbbnek látszanék előttem, mely a nyelvi érdekekben eddig alkotott törvényeket megszüntetné, s ez által — közvetve — elvben a nyelvegyenjogúságot győzedelmeskedtetné.

Tehát még az országgyűlésen is mindenki azon a nyelven beszéljen, a melyen neki tetszik?! Igen ám! De ellenben a megyebizottmányok tanácskozásaihoz különböző hivatalos nyelveket megállapítani nem lenénk kénytelenek, mert a megyék, mint országos nemzeti lételünk egységének és védelmének akadályai reánk nézve, miként kimutattam — veszélyesek lévén, helyettük minden bizonynyal az önkormányzatnak azon formáját fogjuk legczélszerűbben választani, mely a honpolgárokat a közügyekrei befolyásban a törvényhozási népképvisélet által részesíti, a végrehajtás törvényessége iránt pedig nekik a parlamentáris kormány felelőségében nyujt biztosítékot.

Az önkormányzatnak ily centralisatiója mellett a kormány, mely az országgyűlési népképviselőt előtt felelni köteles a végrehajtás törvényességeért és célszerűségeért, maga választván magának tisztviselőit a hon nem magyar ajkú polgáraiból — nézetem szerint — bizonyára a lehető legnagyobb mennyiségben, de csupán azokat fogja hivatalokra alkalmazni, kiknek Magyarország — mint ilyen — irányában tanúsított rokonszenvéükről magának elegendő biztosítékot szerezhetett; és így a végrehajtásban a nemzetiségi veszélyek teljesen mellőzve lesznek, de a törvényhozásnál sem lesz azoknak semmi jelentőségük, mert a nyelv érdekében csak addig érezheti magát valaki igazán sértve, míg parancs által kényszerítetik anyanyelvének használatáról — habár a legszűkebb korlátok között is — lemondani; midőn törvények értelmében beáll a nyelv használatának teljes szabadsága, természetesen beáll a jogérzet elégtelése is, és lehet, hogy a törvényhozás minden ülészakában fogunk — már csak jogfentartás tekintetéből is — nem magyar nyelven mondott beszédeket hallani, de e beszédek idővel sem hosszúak, sem gyakoriak nem leendnek, mert a jogfentartási cél kevéssel is elérhető, a főcél pedig végre mindig a megértetés marad. Rosz fegyverekkel harcolnak azok, akik jelen körülményeink között is a rég megszokott phrasisokat alkalmazzák; minél tovább s minél elfogulatlanabban vizsgáljuk helyzetünket, annál inkább meggyőződhetünk arról, hogy mai viszonyaink, régi kedvteléseink élvezetét a jövőben meg nem engedhetik.

Bach és Schmerling centralisatiója a monarchiát az örvény szélére vezette!

A centralisatió mellett nincsen biztosítva a szabadság!

Nem kell centralisatió!

Ezek azon megszokott nagy szavak, melyekkel uton utfélen találkozhatunk.

Lássuk az elsőt.

Igaz, hogy az osztrák centralisatió a monarchiát az örvény szélére vezette! De az osztrák és magyar centralisatió között roppant különbség van!

Az osztrák centralisatió: két államot, mely történelmileg és törvényileg egymástól független, egy egységes állammá akart összeolvasztani.

A magyar: egy államnak, mely történetileg és törvényileg mint egy egységes állam áll fen — nemzeti-ségi államparányokra való szétdarabolását akarja megakadályozni.

Az osztrák centralisatió saját államintegritása határain túl terjeszkedett, s midőn más állam integritásának határait támadta meg — jogosulatlan volt.

A magyar: saját államintegritásának határain belül jogosultan érvényesíttethetik.

Vége az osztrák centralisatió — kormányi felelőség nélkül — abszolutistikus kísérlet volt, míg a magyar épen a kormány feleletre vonhatása — tehát az önkormányzat főgarantiája érdekében — indítványoztatik.

E szerint Bach és Schmerling törekvéseiknek alapja támadás és jogtalanság volt, a magyar centralisatió indítványozása ellenben védelmi kötelességen és jogosságon alapszik.

Amaz elnyomási szándékból indult ki, ez a szabadságot biztosítani óhajtja.

Amazt lehetleníteni, ezt elősegíteni kötelességünk.

És most már nézzük ama második phrasist, mely szerint némelyek állitják, hogy az önkormányzatnak

központosítása mellett kevesebbé van a szabadság biztosítva, mint a decentralisatio mellett.

Megvagyok győződve, hogy a kik ezt állítják, azok a közszabadságot értik, mert az egyéni szabadságnál minden kétségen felül áll, hogy az egy központi országos önkormányzat által — mely személyes érdekeinknél magasabban áll — inkább biztosítva van, mint decentralisált megyei szervezet mellett, hol köztudomás szerint a majoritások nem elvek, hanem személyes párt-érdekek szerint tömörülvén, s határozatukban nem csupán a főbb vonásokat, hanem épen ellenkezőleg a legapróbb részleteket és érdekeket tekintvén, a minoritás tagjai ellen sokszor a bosszúállásig igaztalanokká fajúlnak.

De hát a közszabadság érdekében mi ad több garantiát — a központosítás vagy a megyei szervezet-e?

Törvényes és jóakaró kormány nem támadja meg a törvényes szabadságot, s így ennek védelmezésére okot sem szolgáltat. Oly kormány jöhet tehát csak kérdésbe, mely vagy nem törvényes, vagy nem jóakaró, vagy egyik sem.

Ily kormánynak törvénytörtő rendelete ellen mit tehet a megye? Tettelegességekre sem jogosítva, sem képesítve nem lehet, tehát felír a rendelet ellen s szükség esetében panaszodik az országgyűlésnél; hajdan e panaszok az orvosolatlan sérelmek tömegét nevelték, de eredményre nem vezettek, mai törvényhozási rendszerünk mellett — törvényes körülmények között — ez legalább nem történhetnék; de ez esetben nem a megyéknek, hanem a centralis parlamentnek ereje mellett tenne ez csak tanúságot.

A közszabadságot ennél fogva, a mint ez a rendes eljárásból kimutatható — végeredményben — ha békés

úton lehet — a centralis parlament védi meg egyedül; ha pedig valaki azon szomorú helyzetre akar hivatkozni, melyben a forradalom nehezen indokolható jogosultságának beállott esetét véli felmutathatni, akkor is több biztosítékot s több módot találand az ország központi törvényhozásában szándéka gyors valósitására, mint számtalan apró területeknek előbb összehivandó s talán sokfelé eltérő nézeteket valló testületeiben.

De az önkormányzati központosítás mind e tekinteten kívül főleg még az által is ajánlja magát, mert általa lesz lehetővé hogy a miniszterek is, és a többi alárendelt közegek is feleljenek tetteikért és mulasztásaikért, a mi a megyei szervezet mellett első rendben a minisztereknél nagy részben lehetetlen, másod rendben pedig a nagy számú tagokból álló megyei bizottmányoknál majd úgyszólván kivihetetlen; vagy azon esetben, ha a megyegyűlési tagokra nézve a névszerinti szavazás és személyes felelősség törvény által elhatározatának, az egész megyei intézmény főértéke: t. i. a törvénytelennek vélt rendelet ellen gyakorolt passiv ellentállási jog: semmi jelentőségűvé válnék, mert az emberek szeretnek szerepelni, s kivált ha többen vannak együtt — s egymást fellicitálhatják — szeretnek szép beszédek is mondani, de a szép beszédeknek netaláni rút következményeiért felelni nem szeretnek, s igen valószínű, hogy a felelősségi elv elfogadása után a bizottmányi ülések csak a kormányt pártolók által látogattatnának még meg azért, hogy minden kormányrendeletre helyeslést bölintsanak fejeikkal, a mi fölösleges komikumát képezné megyeintézményes alkotmányunknak.

Azon ellenvetés, mely a hatalomnak az országgyűlést feloszlató, s a parlamenátris kormányt elbocsájtó

erőszakoskodásaira alapíttatik, komoly figyelmet nem érdemel; mert a hatalom, mely az említett lépésekre képes vagy magát azokra jogosítotttnak hiszi, feltett szándéka valósításának útjából az alkalmatlan megyéket is eltudta mindenkor távolítani; s az utolsó két évtized történetéből tudjuk, hogy a megyék visszállíttatásuknak eszközlői maguk sem nem voltak, sem nem is lehettek.

Nem kell centralisatió, ekként hangzik a harmadik phrasis, ne akarjunk minden áron újításokat csinálni olyan dolgokkal, melyeknek meghagyását épen a magyar népfaj leginkább óhajtja; ez valódi államesín lenne, s miatta az egész nemzet méltán ellenünk zúdulhatna; a megyék a multban czélszerű intézménynek bizonyultak, s legigazságosabbak akkor leszünk, ha népünket saját izlése szerint engedjük a jövőben is boldognak lehetni!

Jó tanács ez, kár hogy az illetők fősvénykednek a bizonyítékokkal, melyek tanácsuknak értéket szereznének!

Mikor volt a magyar nép hazánknak megyei szerkezete által boldog?! Talán a mohácsi vésznap óta?! Gyenge boldogság! — Az előtt?! akkor csak néhány olygarcha lehetett! De ha volna is kor, melyben az egykori összes magyar nemzet, t. i. a nemesség, a megyei szerkezetnek köszönhette volna boldogságát, miként lehetne még azért feltételezni, hogy a magyar népfaj is olyan formán fogna gondolkozni, mint a magyar nemesség?!

A mi a magyar nemest egykor boldoggá tehetette — jogainak zavartalan békés élvezete: az a magyar jobbágy elégületlenségének lehetett kútforrása! s ha mindez a megyei intézménynek volt eredménye, nem természetes-e a megyék iránt keletkezhetett érzéseknek ellentétes különbözősége?!

Nem kell tehát a magyar népfaj izlésére hivatkozni; egynehány ezer magyar nemes izlésével egyezik a megyei intézmény mindössze, és pedig a műveltekével talán azért, mert éltük legszebb korát — ifjúságukat — a megyékben töltötték, mert a megyékben érezték legelőször szívüknek hevesebb dobbanását, mert a megye volt képződésüknek iskolája, s képzettségük által nyert befolyásuknak később ismét a megye volt színhelye; a műveltenekével talán azért, mert a megye által — rövidlátásukban — egykori mentességeiket visszanyerhetni reménylik; az újabb nemzedékhez tartozó magyar nemesek, akár műveltek akár műveletlenek legyenek — a megyei intézmény iránt legnagyobb részben teljes indifferentismussal viseltetnek, valamint az összes nemnemes magyar népfaj is, kivéve talán azon keveseket, kik az 1861-ki választások folytán esetleg éppen megyebizottmányi tagok a jelenben s e minőségükben hiúságuk kielégíttetését találják; valóban nem az önkormányzati centralisatiót, melyre az újkor művelt államai annyi erélylyel törekedtek, s melyet nagyrészen sikeresítettek is, hanem a középkori állapotoknak megfelelő megyei intézményt lehetne jogosan államcsín tárgyának nevezni, ha annak életben tartása s újbóli szervezése komolyan szándékoltatnék.

Azt mondhatná valaki, hogy ha nem is a magyar nemzetiségű — de bizonyára a más nyelvű honpolgárok ellenezni fogják az önkormányzatnak központosítását, — lehet, de ellenzésük mindenestre gyanút fogna ébreszteni, mert az önkormányzat központosítása — a mint kimutattam — a köz és magán jogoknak s érdekeknek úgy, mint a köz és magán szabadságnak a megyei szerkezetnél egyaránt inkább kedvezvén, ellenkezésük indokául ez fel nem hozathatnék; nemzetiségi érdekeiket illetőleg pedig tagadhatatlan dolog az, hogy — rész-

letes területenkinti kielégíttetésük után — részükről országos egyenjogúsíttatásra a törekvés: ha nem is épen méltányos, de minden esetre a kornak divatával egyező és természetes igyekezet lenne, ellenben — országos egyenjogúsíttatás után — külön helyi nemzeti-ségi törvények alkotását sürgetve oly elégtelenséget árulnának el, mely az elkülönzött területek utáni sóvárgásnak nagyon világos bélyegét hordaná magán.

A megyei szerkezet pártolásában rejlő területelkülönzési politika egy ideig palástolható volt, de a kérdés sokkal komolyabb, mint hogy fölötte higgadtan ne gondolkodtunk volna.

Hazánk nem magyar ajkú polgárai vagy őszintén ragaszkodnak Magyarországhoz, vagy nem.

Az első esetben azt — mint ilyent — fentartani természetszerűn fognak iparkodni, s akkor nem óhajthatnak oly szervezetet, mely idővel az ország decompositiójához vezethetne, sőt méltányosan kielégítve érezendik magukat oly intézmény által, mely nemzetiségi jogérzetük teljes kimélésével szorgosan kerül minden oly törvényt, mely azt sérthetné, s míg egy részről minden egyes nem magyar ajkú honpolgár egyéni-nemzetiségi jogait is biztosítja, egyszersmind más részről az ország politikai és geographiai egysége fölött őröködik.

A második esetbeni törekvéseket Magyarországnak előmozdítani, — és különösen a magyarságnak — nem lehet feladata; a nemzetiségi kérdés megoldása által nem czélunk a szoros magyar államegységet egy laza nemzetiségi szövetséggé átidomítani, melynek végalakulásai Magyarország integritásának határai között nem is volnának keresztülvihetők, hanem csupán azon vádat kívánjuk magunktól elhárítani, mintha mi e honnak nem magyar ajkú polgárait a törvények nyílt erőszá-

kával és zsarnokságával megfosztani iparkodnánk anyanyelvüknek úgy a magán mint a nyilvános közéletben is szabad használatától; ennél többre nem vállalkozhatunk, egy államszomszédunk történetéből vont tapasztalás intó példa gyanánt áll előttünk, hogy azon alkotmány, mely elmúlt körülmények között volt éltetők, jövő körülmények között vesztünket okozhatná; és azért szabályúl kellene állani előttünk, hogy nemzeti lételünk garantiáját főleg központi népképviselőtünknek s ebből kifolyó felelős hazai kormányunknak — az ország minden részeire egyaránt általánosan kiterjedő — befolyásában keressük, s óvakodjunk azt egyes különböző irányú hazai területek esetleges többség-alakulásától és határozathozatali jogától függővé tenni.

Lesznek, kik a centralisatio iránti általános ellenszenvükben még az előadottak után is vitatni fogják: hogy az évezredes magyar nemzet, mely annyi viszontagsággal századok hosszú során át daczolni bírt, nemzeti lételét a most támadt nemzetiségi veszélyek ellen centralisált önkormányzat nélkül is képes leend megmenteni és biztosítani, ha csakugyan meg van benne a szükséges életerő; ha pedig ez benne hiányzik, akkor hasztalan minden mesterkedés, a végzet utolér mindenkit!

Megcsal a túlhajtott önbizalom; — veszélyt hoz az önerő túlbecsülése; — és hamis a végzethívó tan!

De különben is téves az egész állítás, mert nem Verbóczy ős nemzetéről van most szó, ez már a mult történetének kebelén nyugszik, sem nemzetiségünk eddigi lidérce: a germanisatio nem rémit bennünket; — ma azon megifjodott magyar nemzetnek létele és jövője forog kérdésben, melyet az 1848-ki törvények szültenek; — új alkatrészeivel csecsemő még e nemzet, s új al-

katrészeinek veszélyei ellen gyengéden ápoló kezek után sóvárg!

Miért hagyják a végzethivők a magzatot az anya kebelén, vagy miért adják azt ápoló dajka ölébe?! hiszen ha vallásuk alapos, meg fog élni a ma született — saját magára hagyva — önlábain s önerején is, ha van benne elegendő életerő!

A nagy szavak rendesen üresek, s hasznunkra nem válhatnak; a fenhangú dicsekvés ok nélkül elbizakodottakká tesz bennünket, legjobban az szolgálja nemzetünket, ki őszintén felderíti helyzetünk veszélyeit, ki arra buzdít, hogy iparkodjunk nemzetileg erősödni, ki jótakarólag int, hogy óvatosak legyünk s vigyázzunk, nehogy a ránk hízelgett nemeslelkűség, szabadelvűség és igazságosság olcsó dicsőségéért az ország szervezésénél — a megyei decentralisatio fentartásában — áldozatul adjuk saját országos nemzeti létünket.

A zivataroknak természetükben fekszik, hogy keletkezésük elején hirtelen fokozódik rohamosságuk, és ezen időszakuk legveszélyesebb; később beáll a lankadás ideje, s bár alig észrevehető lassúsággal, mégis mindig szelidül a vihar, míg végre elzúgtával tisztán mosolyg ismét fölöttünk a kék ég!

Igy lesz ez a nemzetiségi kérdésekkel is; keletkezésük ez első korszakában legyünk óvatosak, nehogy rohamaikkal megdöntsenek, — majd ha kizúgják egyszer magukat, kitisztúl ismét hazánk láthatára!

A megszorított szabadságnak újra megtágúlhatnak kötelékei, de az egyszer megbukott nemzetiség még soha sem talált Megváltóra!

DE BALLAGI GÉZA.

Önossy Máttyás.

